

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Risicoschatting van de shisha-pen

Introductie

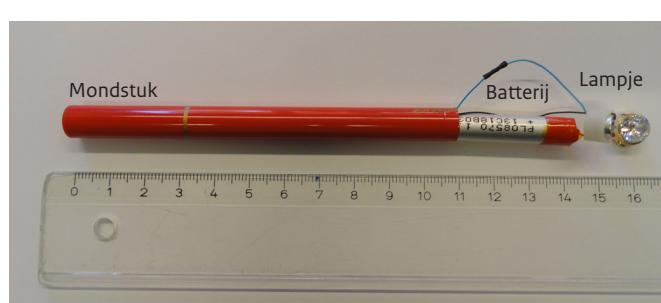
Een shisha-pen is een elektronische waterpijp, in de vorm van een pen en verkrijgbaar in allerlei kleuren en smaken, zoals aardbei, vanille en cola. Een shisha-pen is wegwerpbaar of oplaadbaar en navulbaar en is verkrijgbaar met of zonder nicotine. Shisha-pennen worden verkocht via internettwinkels en zijn verkrijgbaar in winkels waar ook tabakswaar wordt verkocht (Trimbos-instituut, 2013). Er is veel ophef over de shisha-pen ontstaan sinds in de media gerapporteerd is dat deze populair zou zijn onder basisschoolleerlingen (De Gelderlander 2013). De shisha-pen zou mogelijk de werking van een ‘oefensigaret’ hebben waardoor de drempel voor het roken van tabak wordt verlaagd. VWS heeft daarom het RIVM gevraagd om de mogelijke risico’s van het gebruik van de shisha-pen in kaart te brengen (Ministerie van VWS, 2013). Het RIVM kijkt in deze analyse naar de chemische productveiligheid van de shisha-pen. De eventuele sociaal-maatschappelijke risico’s, zoals het aanzetten tot het roken van tabak, zijn in dit onderzoek niet meegenomen.

Voor deze risicoschatting heeft het RIVM verschillende smaken (appel, aardbei, druif) van een veel verkochte, wegwerpbare shisha-pen zonder nicotine geanalyseerd.

Werking van de shisha-pen

Een shisha-pen is een pen met aan het ene uiteinde een lampje in de vorm van een diamant en aan het andere uiteinde een mondstuk met gaatje. Het omhulsel bevat een elektrisch circuit met batterij en een spiraaltje dat via een touwtje gekoppeld is aan een gaasje doordrenkt met vloeistof. Door te zuigen aan het mondstuk, wordt het elektrisch circuit gesloten en gaat de shisha-pen ‘aan’. Hierdoor licht het lampje op en wordt het spiraaltje warm. Zodra het spiraaltje verwarmd wordt, verdampert de vloeistof in het touwtje, waardoor witte rook ontstaat. Deze damp, of rook, wordt ingeademd. Door te stoppen met zuigen, wordt het elektrisch circuit onderbroken. Het lampje gaat uit en het spiraaltje koelt af.

De Shisha-pen is klaar voor de volgende ‘trek’, totdat alle vloeistof uit het gaasje via het touwtje verdampft is.

Risicoschatting

Samenstelling van de damp

De hoofdbestanddelen van de damp die wordt geïnhaleerd na het nemen van een trekje van de shisha-pen zijn propyleenglycol (54%) en glycerol (46%). Dit is vastgesteld door het RIVM laboratorium. Daarnaast bevat de damp een kleine hoeveelheid smaakstof en mogelijk sporen van andere stoffen (<1%). De damp van een elektronische sigaret (e-sigaret) bevat kleine hoeveelheden schadelijke stoffen, zoals aldehydes. De aanwezigheid van aldehydes in de damp van de shisha-pen is door het RIVM uitgesloten. Naar de aanwezigheid en karakterisering van sporen van andere bestanddelen heeft het RIVM niet gekeken. De risicoschatting zal zich richten op de hoofdbestanddelen, propyleenglycol en glycerol, in de damp van de shisha-pen.

Propyleen glycol in namaakkrook (© Afbeelding: Federal Office of Public Health FOPH, Zwitserland)

Glycerol in zeep. (© Afbeelding: Federal Office of Public Health FOPH, Zwitserland)

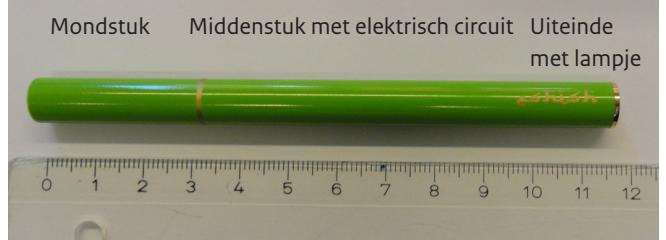
Achtergrond

Propyleenglycol wordt toegepast in de voedings-, cosmetische, farmaceutische en kunststofindustrie. Het wordt eveneens gebruikt om de namaakkrook en mist te creëren die vaak in discotheken, theaters en televisieproducties wordt gezien (RIVM, propyleenglycol). Glycerol wordt gebruikt in veel verschillende

industriële en consumentenproducten, zoals zeep en schoonmaakmiddelen, medicijnen, cosmetica, voedingsmiddelen, verf, hars en papier (RIVM, glycerol). Beide stoffen worden veilig beschouwd indien gebruikt als additief in voedingsmiddelen (FDA, GRAS Substances (SCOGS) Database). Anders dan bij gebruik in voedingsmiddelen, worden propyleenglycol en glycerol via de shisha-pen ingeademd, wat leidt tot blootstelling van de luchtwegen en longen. Van propyleenglycol is bekend dat herhaalde kordurende blootstelling aan ogen, huid, neus en mond irritatie kan veroorzaken (ATSDR, 1997).

Scenario in shisha-pen

De fabrikant rapporteert dat van de shisha-pen tot wel 500 hijsen genomen kunnen worden (productverpakking shisha-pen). Dit is bevestigd door het RIVM. Daarnaast heeft het RIVM bepaald wat de concentratie van propyleen glycol en glycerol is in de damp van de shisha-pen die geïnhaleerd wordt bij het nemen van één trekje. Deze concentraties zijn het gemiddelde van vier shisha-pennen (2 aarbei, 1 appel, 1 druif). Met deze gegevens heeft het RIVM voor beide stoffen een risicoschatting gemaakt. Details van deze risicoschatting worden beschreven in het technische document in de bijlage van deze factsheet (*appendix: technical document risk assessment of propylene glycol and glycerol in the shisha-pen (English)*).

Shisha-pen met appel

Er wordt daarbij rekening gehouden met de concentratie van de stoffen die na het nemen van een hijs wordt bereikt in de luchtwegen (RIVM, 2012). Voor de shisha-pen is het nog onbekend hoeveel trekjes een gebruiker per tijdseenheid neemt, wat het volume is van de damp die geïnhaleerd wordt, en hoelang één sessie van gebruik gemiddeld duurt. Daarom is uitgegaan van scenario's die beschreven zijn voor de e-sigaret (Etter, 2010; Etter en Bullen, 2011) en de "gewone" sigaret (Djordjević, 2000). Het RIVM heeft twee scenario's vergeleken, een scenario van 28 trekjes in 12 minuten en een minimaal scenario van het nemen van één trekje. Uit de berekeningen van het RIVM blijkt dat de concentratie van propyleenglycol en glycerol die bereikt wordt in de luchtwegen en longen nauwelijks verandert wanneer wordt uitgegaan van deze verschillende scenario's.

Voor de risicoschatting worden de concentraties die bereikt worden in de luchtwegen en longen na het gebruik van een shisha-pen vergeleken met gegevens uit gepubliceerde studies. Er is gezocht naar studies die het meest vergelijkbaar zijn met de scenario's waarin gebruikers worden blootgesteld aan de damp

